Sprawozdanie

Debata Ministrów Sprawiedliwości nt.: *Dylematy wymiaru sprawiedliwości w Polsce w procesie transformacji ustrojowej w latach 1989–2009. Karać ostrzej czy łagodniej*, Sejm, Warszawa, 29 listopada 2012 r.

Kolejna już Debata Ministrów Sprawiedliwości odbyła się w godzinach popołudniowych dnia 29 listopada 2012 r. w Gmachu Sejmu po niemal trzyletniej przerwie. Wcześniejsza miała miejsce w październiku 2009 r., a jej tematem były „Dylematy wymiaru sprawiedliwości w Polsce w procesie transformacji ustrojowej w latach 1989–2009. Karać ostrzej czy łagodniej”, taki był też temat przewodni obecnej debaty. Trud jej zorganizowania został podjęty przez przewodniczącego Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Ryszarda Kalisza we współpracy z Biurem Analiz Sejmowych. Wśród gości przybyłych do sali im. Konstytucji 3 maja byli m.in.: obecny minister sprawiedliwości Jarosław Gowin oraz liczni jego poprzednicy, prokurator generalny Andrzej Seremet, przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa Antoni Górski, przewodniczący Krajowej Rady Prokuratury Edward Zalewski, prezes Trybunału Konstytucyjnego Andrzej Rzepliński, ostatni minister skarbu Rządu RP na Uchodźstwie Jerzy Ostoja-Koźniewski.

Debata rozpoczęła się punktualnie o godzinie 14. Przewodniczył jej poseł Ryszard Kalisz, który rozpoczynając ją, żartobliwie poprosił o zajmowanie miejsc oraz robienie ostatnich zdjęć. Rozpoczął on od przedstawienia najważniejszych problemów, z jakimi boryka się współczesny wymiar sprawiedliwości w Polsce. Przetawił również zmiany, jakie w nim zaszły na przełomie ostatnich lat. W szczególności były to zmiana ustroju sądów powszechnych oraz nowa kodyfikacja karna z 1997 r. Następnie przeszedł do wymienienia kluczowych problemów, z jakimi boryka się współczesne są-

downictwo oraz prokuratura. Zwrócił w szczególności uwagę na przewlekłość postępowania sądowego oraz przestarzały modelu ustroju prokuratury, która bazuje na ustawie z 1985 r. i pomimo licznych nowelizacji nie spełnia zadań, jakich wymaga od niej obecny ustój Rzeczypospolitej Polskiej.

Kolejnym prelegentem był Krzysztof Kwiatkowski – minister sprawiedliwości oraz prokurator generalny w pierwszym rządzie Donalda Tuska. Na pytanie „karać ostrzej czy łagodniej”, odpowiedział: karać mądrzej. W tym miejscu zwrócił uwagę, że w Polsce jest wymierzanych zbyt mało kar nieizolacyjnych (kar grzywny), a zbyt dużo jest orzekanych kar pozbawienia wolności. Według ministra Krzysztofa Kwiatkowskiego należy częściej stosować: dozór, karę grzywny, dozór elektroniczny, warunkowe zawieszenie wykonania kary.

Następną osobą, jaka zabrała głos, był Aleksander Bentkowski. Wytknął on, iż były takie czasy w Polsce, kiedy to zmiany w wymiarze sprawiedliwości, takie jak utworzenie Krajowej Rady Sądownictwa czy włączenie kolegów ds. wykroczeń do sądownictwa, dokonywały się za zgodą Sejmu w krótkim czasie, takim jak dwa miesiące. Jego zdaniem nasza ustawa karna z 1997 r. wbrew pozorom jest o wiele surowsza od innych europejskich kodyfikacji karnych. Od tej zasady są jednak wyjątki; przykładem jest instytucja powrotu do przestępstwa, czyli recydywy. Dodał, że „Tu na tle innych krajów stawiamy się łagodni, bo na świecie karalność recydywy ostatnio się zaostrza”.

Obecny minister sprawiedliwości Jarosław Gowin zaznaczył, iż fundamentem państwa oraz prawa jest przede wszystkim niezawisłość sędziego. Obowiązkiem państwa jest ściganie przestępców, którzy popełniają najcięższe przestępstwa. Zaproponował zmianę zasad Kodeksu karnego oraz Kodeksu postępowania karnego, m.in. podniesienie kwot granicznych pomiędzy przestępstwami a wykroczeniami. Opowiedział się za rozszerzeniem katalogu przestępstw przeciwko wolności seksualnej ściganych z urzędu oraz za łagodniejszym traktowaniem sprawców o mało znaczących czynach karalnych. Intencją ministerstwa sprawiedliwości jest rozwój nieizolacyjnych kar oraz środków karnych (np. system dozoru elektronicznego).

Profesor Jerzy Jaskiernia wypowiedział się, iż efektywność wymiaru sprawiedliwości jawi się przede wszystkim w szybkości postępowania, szybkości ustalenia sprawcy oraz w szybkości wyegzekwowania kary. W odpowiedzi

na tytuł debaty: „Karać ostrzej czy łagodniej” wskazał trzy kluczowe elementy swej odpowiedzi pierwszy z nich to karać mądrzej – racjonalniej (rolą ministra sprawiedliwości jest badanie stanu racjonalności rozwiązań prawnych), drugi to stabilność prawa i trzeci – kara jako wyraz prewencji ogólnej i szczególnej. Oznacza to, iż należy reagować, ale nie pod wpływem emocji, trzeba również wytwarzać w społeczeństwie kulturę prawną.

Były sędzia Sądu Najwyższego prof. Leszek Kubicki, jak sam podkreślił podczas debaty, brał udział w kodyfikacji prawa karnego z 1997 r. Rozwiązania prawne zawarte w obecnie obowiązującej ustawie karnej zebrały bardzo pozytywne opinie w doktrynie prawnej Europy. Nasuwa się w tym miejscu wniosek, iż nie wszystkie z przeprowadzonych 61 nowelizacji Kodeksu karnego były potrzebne dla obowiązującego systemu prawa. Zbyt duża ilość nowelizacji powoduje właśnie niestabilność systemu norm prawnych. Profesor wskazał również problem braku właściwej wrażliwości sędziów na te kwestie, które odnoszą się do wartości konstytucyjnych.

Na pytanie postawione w tytule debaty: „Karać ostrzej czy łagodniej” Grzegorz Kurczuk zareagował, stwierdzając, iż są inne ważniejsze problemy dotyczące naszego kraju, a nie tylko problem samego karania. Należałoby zająć się przede wszystkim problemami prawnolegislacyjnymi, sprawami finansowymi (wzmocnienie strony finansowej polskiego wymiaru sprawiedliwości), problemami natury ludzkiej (czy 10 000 sędziów to dużo czy mało?) oraz problemami organizacyjnymi (wzrost ilości spraw rozpatrywanych w ostatnich latach przez sądy powszechne). Krytycznie ocenił proponowaną reorganizację sądownictwa polegającą na przekształceniu niektórych mniejszych sądów rejonowych w wydziały zamiejscowe większych sądów rejonowych. Opowiedział się również za bezpłatną pomocą prawną dla osób niezamożnych.

Następnym rozmówcą był Marek Sadowski, który obok głównego dylematu debaty zadał dodatkowe pytanie: „Czy w Polsce jest wystarczający katalog kar?”. Wyróżniając trzy główne typy kar: karę pozbawienia wolności, karę grzywny oraz karę ograniczenia wolności, zwrócił uwagę, że dwie ostatnie są bardzo rzadko orzekane w polskim wymiarze sprawiedliwości. Zaznaczył, iż niski wskaźnik stosowania kary grzywny jest wynikiem biedy przestępców, natomiast jeśli chodzi o karę ograniczenia wolności, to nie ma odpowiedniego systemu jej wykonywania. Kończąc swoją wypowiedź, dodał,

iż ma nadzieję, że obecny rząd stworzy o wiele lepszy system wykonywania tej kary, bo według niego jest to przyszłościowa sankcja.

Kolejnym prelegentem był Andrzej Kalwas, który w myśl łacińskiej paremii *Vanaevocespopuli non suntaudiendae* („Nie należy dawać posłuchu czczym głosom ludu”) zajął stanowisko, podobnie jak jego poprzednicy, iż karać należy mądrzej, współmiernie, proporcjonalnie, zgodnie z rodzajem popełnionego czynu oraz stopniem społecznej szkodliwości. Kara musi spełniać funkcję prewencyjną, jak i funkcję represyjną. Stanowczo skrytykował ówczesną edukację prawniczą i kulturę prawną osób przygotowujących się do wykonywania zawodów prawniczych w Polsce.

Kolejną osobą, która zabrała głos, był profesor Zbigniew Cwiakalski, który oznajmił, że prawo karne jest najbardziej polityczną ze wszystkich dziedzin prawa, czego przykładem jest niedawno restytuowana instytucja chuligańskiego charakteru czynu. Niektóre nowelizacje Kodeksu karnego są nieprzemyślane. Natomiast sam poziom legislacji w naszym państwie nie jest na najwyższym poziomie, czego przykładem jest np. nowelizacja art. 64 Kodeksu karnego, kiedy to jedna ze zmian weszła w życie dnia 1 stycznia 2012 r., a następna zmiana już dnia następnego, tj. dnia 2 stycznia bieżącego roku. Postulował, iż w systemie prawa karnego potrzebne są zmiany, które polegałyby na tym, iż okres próby wydłużony by został do momentu naprawienia szkody. Mówił także, aby w większym stopniu zwrócić uwagę na środki o charakterze zabezpieczającym.

Ostatnim ministrem sprawiedliwości, który zabrał głos w debacie, był Andrzej Czuma, który ogłosił, iż karać mądrzej to szukać przyczyn mądrego karania. Problemem w naszym społeczeństwie jest powszechna wiedza o prawie; nie tyle o prawie materialnym, lecz procedura, zwyczaje, czyli wyedukowanie prawnicze. Największą rolę w edukacji prawników oprócz wydziałów prawa mają politycy, Sejm, Senat oraz prasa. W swoim wystąpieniu wypowiedział się za deregulacją zawodów prawniczych, tzn. za większym dostępem do zawodów adwokata czy radcy prawnego. Podkreślił również, że tworzenie prawa nie może być podwaliną dla interesów politycznych.

Udział w debacie wziął również Andrzej Seremet. Jest on pierwszym prokuratorem generalnym, który nie jest jednocześnie ministrem sprawiedliwości po rozdzieleniu obydwu tych funkcji w marcu 2010 r. Według niego kara powinna być przede wszystkim sprawiedliwa. W owej sprawiedliwo-

ści zawierają się wszystkie przymioty kary, tj. mądrość, a przede wszystkim racjonalność. Jeżeli sędziowie przestaliby kierować się racjonalnością w wymierzaniu kary, wtedy zaistniałaby sytuacja zwana dowolnością wymierzania kary. Skutkowałoby by to z kolei zaistnieniem nierówności wobec prawa w danym społeczeństwie oraz zachwianiem systemu demokratycznego. Równość wobec prawa jest więc jedną z podstawowych zasad państwa demokratycznego. Stwierdził on również, iż sędziowie wydający wyroki powinni uzasadniać je w taki sposób, by były one zrozumiałe dla uczestnika postępowania, a oprócz tego dla każdego obywatela.

Głos w dyskusji jako jeden z ostatnich zaproszonych gości zabrał Edward Zalewski, przewodniczący Krajowej Rady Prokuratury. Stwierdził on, iż należy karać przede wszystkim szybko, gdyż wyrok w sprawie karnej wydany po kilku latach od popełnienia przestępstwa nie jest sprawiedliwy, natomiast sama kara nie jest już skuteczna.

Kilka minut po godzinie 17 przewodniczący debaty, poseł Ryszard Kalisz, po krótkim jej podsumowaniu dokonał oficjalnego zamknięcia. Na zakończenie dodał, iż państwo jest gwarantem ochrony praw oraz wolności obywateli.

Alicja Brzozowska, Korneliusz Łukasik
(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)